

מראי מקומות- מנחות ל"ח

שלובשין בלא תכלת, וא"כ הוי ראי' למאן דס"ל דאין איסור ללבוש הבגד של ד' כנפות, אלא דמצוה להטיל ציצית, ואם אינו יכול (כמו בשבת, או תכלת), אין זה ביטול העשה. והוסיף דאין לומר דקיום מצות עשה דלבן דוחה הביטול עשה דתכלת, שהרי אין עשה מבטל עשה. וכ' הקה"י דאפשר לדחות ראיית השאג"א, דמה דאמר' דאין עשה דוחה עשה, י"ל דזהו רק כל זמן דודאי יעשה עשה, או עשה זה או עשה זה, ולא אמר' לעשות עשה זה ועי"ז יבטל עשה זה, אלא יקיים העשה השני ואין עשה ראשון יכול לדחותו. אולם כאן, אם אינו לובש הבגד של ד' כנפות, נמצא דאינו מקיים שום עשה. וא"כ, בכה"ג י"ל דעדיף לעשות מצות לבן ועי"ז לדחות העשה דתכלת (אפי' אם חשיב ביטול עשה), מלומר לו שלא לקיים העשה כלל.

(ד) **התכלת אינה מעכבת את הלבן- ע' בבית הלוי (א', מ"ב, סוד"ה אמנם מהא),** דהעיר דלכאור' אם אינו מטיל התכלת, הרי יש כאן איסור דבל תגרע, וא"כ למה אינו מעכב בשביל זה. ותי' דשרי משום דעשה דציצית דוחה הלאו דבל תגרע.

(ה) **התכלת אינה מעכבת את הלבן- ע' בשאגת ארי' (ל"א) דכ' לחקור, בהא דאמר' דתכלת אינה מעכבת את הלבן, מהו הדין במי שאינו ראוי להשים תכלת בבגדו, ולמשל דהוי טומטום ואדרוגינוס, וא"כ אינו חייב בודאי במצות ציצית, וא"כ אינו יכול להשים תכלת בבגדו, כיון דהוי ספק שעטנז, וא"כ אין הוא ראוי להטיל תכלת בבגדו, ואפשר דאמר' ב' דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו, וכל שאין ראוי לבילה, בילה מעכבת בו, וכיון שהוא אינו ראוי לתכלת, י"ל דתכלת מעכבת בו. וע"ש שמסיק כן, דטומטום פטור אפי' מלבן, כיון שאינו ראוי לתכלת (ודלא כמו שמסיק לענין מי שאין לו זרוע לענין תפילין של ראש, ע"ש בסו' ל"ז).**

(א) **הכא נמי, כרמלית דרבנן היא- ומה ס"ל לרבינא, האם חולק בהא בדברבנן אמר' גדול כבוד הבריות, וכו'. כ' המלא הרועים** דס"ל לרבינא דרק בדבר שעיקרו מדרבנן אמר' כן, דחכמים מחילי על יקרייהו מפני כבוד הבריות, אבל בדבר שהוא סייג לתורה, כמו הוצאה בכרמלית, בזה שפיר אמר' דאין עצה ואין תבונה, וכו', ולא חיישינן לכבוד הבריות (וע"ע בגליון מהרש"א בפרש"י דכ' כע"ז לענין מלאכה שאין צריכה לגופה).

(ב) **כרמלית דרבנן היא- ע' בבית יוסף (או"ח י"ג, ג') שכ' להסתפק, דאולי דוקא בטליות דידהו, שהיו לובשים אותם במקום גלימא, אז אם היו פושטים אותן ברבים, איכא בהו משום כבוד הבריות, אבל טלית דידן, שאין לובשים אותו משום מלבוש, אפי' אם יפשטנו אין בו משום כבוד הבריות, וא"כ י"ל דאפי' בכרמלית פושטו אם נפסל. אולם כ' דאולי אפי' בטלית כזה איכא זלזול אם יצטרך לפשטו, א"נ כיון דמשום דטליות דידהו ה' זלזול בפשיטתן, ולא גזור רבנן בכרמלית לגבי טלית, א"כ בשום טלית לא גזור, דלא פלוג רבנן בין טלית לטלית, וכ' שכן משמע מדברי המגיד משנה והנמוקי יוסף, שכ' דין זה סתם.**

התכלת

(ג) **התכלת אינה מעכבת את הלבן, וכו'- פרש"י,** אינה מעכב, אלא עביד ארבעתן תכלת או לבן יוצא. וע' בקהלות יעקב (כ"ג) שהביא מה שהביא המרדכי (תתקמ"ד) מה שנח' הראשונים בענין מצות ציצית, האם יש איסור ללבוש בגד של ד' כנפות שאין בה ציצית, או דלמא אין איסור בדבר, אלא דכיון דלבש הבגד, יש עליו מצות עשה להטיל עליו ציצית. וע"ש באות ב' שהביא מש"כ השאגת ארי' (ל"ב) להביא ראי' מהא דאנן לובשין בגד של ד' כנפות, ואין לנו אלא לבן ולא תכלת, ונמצא שאנחנו בלבישת בגד זה מבטלין ועוברין על מצות תכלת, אע"כ דכיון דא"א לנו לעשות תכלת, אין איסור במה

(ט) **מצוה להקדים לבן לתכלת- הק' הקרן אורה,** היכי שייך קדימה בזה, הא הטלתן בבגד קודם קשירה לאו כלום הוא, ועיקר העשייה הוא הקשירה, ומה אכפ"ל מה הטיל תחלה קודם הקשירה, והניח בקר'. וע' בחזון איש (או"ח ג', י"א, ד"ה במ"ב) דכ' להוכיח מכאן דהיכא דאית ב' תכלת, צריך שיהי' התחיבה ג"כ לשמה, דאל"כ לא יהי' שייך להקפיד על הסדר, אולם כ' שם דזהו רק בתחיבת תכלת, ע"ש ביאורו.

(י) **לא נצרכא אלא לטלית שכולה תכלת, דמצוה לאקדומי תכלת ברישא- הק' השפת אמת,** מנ"ל באמת דאם טלית שכולה תכלת היא דצריך להטיל לבן ג"כ, הרי מין כנף הוא תכלת, וגם צריך פתיל תכלת, וא"כ לבן מנ"ל. וכ' דבאמת זהו כוונת רבא בקושייתו, מידי צבעא קא גרים, דהיינו למה יהי' צריך שיהי' המין כנף נשתנה במראיתו מהפתיל תכלת. וע"ש שהביא שרשי' ותוס' לא פירשו כן, אלא דס"ל דגם טלית שכולה תכלת צריכה לבן, וע"ש מש"כ לדחות ראייתם.

(יא) **לא נצרכא אלא לגרדומין- ויש לעי', אם יש שיעור לציצית, מהכ"ת להכשירן אם לא נשאר אלא גרדומין שלהן. וע' בבית יוסף (או"ח ל"ב, ל"ט (א)) שהביא מתשובה אשכנזית דמה דמצינו דין בציצית דגרדומין כשרין, היינו משום דכתי' "ועשו להם ציצית", כלומר, בשעת עשיי' דוקא קפיד קרא, משא"כ בתפילין מרובעות, דלעולם צריכין להיות מרובעות. וע"ע בלבוש (או"ח י"ב, א') דכ' דשיעור ציצית אינו אלא מדרבנן, אבל מן התורה בכל שהוא סגי, ולכן אם עשאן מתחלה כשיעורן, ונפסקו החוטין ונתקצרו פחות משיעורן, כשרה, דלא אטרחוהו רבנן לתקנו בכל פעם שנתקלקלו.**

(יב) **אלא לגרדומין- ע' בתוס' וברא"ש (סי' ז') בביאור יותר, דשי' ר"ת הוא דלעולם צריך להיות ב' שלמים, ואז, אפי' אם האחרים יש בהם רק כדי עניבה, כשרים מדין גרדומין. עוד הביא הרא"ש מ"מ דלפי רבנן, אפי' אם נפסק כל ארבעתן, ויש בכולם כדי עניבה, זה ג"כ כשר מדין גרדומין.**

(ו) **התכלת אינה מעכבת את הלבן... תפלה של יד אינה מעכבת את של ראש- כ' הרמב"ם** (ספר המצוות, עשה י"ב) דתפילין של יד ותפילין של ראש ב' מצוות הן, והביא ראי' לזה מהא דאי' לקמן (מד.), דאם יש לו רק א' מהן, דשפיר צריך ללבושו, ונקט הגמ' הלשון, דמי שלא יוכל לעשות ב' מצוות, האם לא יעשה א'. אלמא דהגמ' נקט דב' מצוות הן. אולם במצוה עשה י"ג כ' הרמב"ם דציצית הוי מצוה א', והק' דהא קיי"ל אין התכלת מעכבת את הלבן וגם להיפוך, והביא מהספרי דדרש מהא דכתי' והי' לכם לציצית, דמצוה א' היא ולא ב' מצוות. וע"ע ברמב"ן בספר המצוות (סוף שורש י"א) דציידד לומר סברא אחרת, דציצית הוי מצוה א' דמעשה לבישה א' הוא, הלבן והתכלת ביחד, ובתפילין ב' מעשה הנחה הם, השל יד והשל ראש. וע"ע בתוס' בעמוד ב' (ד"ה אלא) דנקט בדעת חכמים דבאמת ציצית ג"כ הוי ב' מצוות.

(ז) **ורבנן, וראיתם אותו כל חד לחודי' משמע- ע' בחי' הרשב"א דביאר דדרשת רבי הי' מהא דכתי' "וראיתם אותו", דהיינו דצריך לראותו כמו שצוית, דמשמע דשניהם מעכבים. ורבנן ס"ל דאותו משמע אפי' א' מציציותיו. אלא דהק', לא לכתוב וראיתם, ולא יהי' צריך אותו לרבותא. ותי' דהי' צריך לכתוב וראיתם אותו לאזדהורי אראית ציצית, א"נ אם לא כתיב כלום ה"א דאף אם יוצא בא' בלא חבירו, מ"מ מעכבי למצוה, ואינו יוצא מצוה מן המובחר, ולכן כ' אותו, לומר דהיכא דליכא אלא חדא, שפיר מקיים מצוה מן המובחר בהאחר.**

(ח) **אפי' תימא רבי, וכו'- ע' בבעל המאור בשבת (יב. בדפיו) דכ' להוכיח מהא דהגמ' דחק לפרש המשנה אליבא דרבי, דקיי"ל כוותי' ובאמת תכלת מעכבת את הלבן. וכ' הרמב"ן שם דקבלנו עדותו דפטר נפשו מציצית כל ימיו, אבל אבות קדמונים מימות הגאונים הלכו בטלית שיש בה לבן בלא תכלת. ומה שדחק לפרש המשנה כרבי, היינו משום שרבי סתמו המשניות, וא"כ דוחקין לפרשם אליבא, כדמצינו בדוכתי אחרוני, ולא משום דהלי' כוותי'.**

(ג) ש"מ צריך לקשור על כל חוליא - הק' החזון
איש (או"ח ג', ד'), איך ס"ד שלא יקשור,
א"כ מה יהי' מפסיק בין חוליא לחוליא, ותי'
דקשר היינו ב' קשרים זה ע"ג זה, והיכר
חילוק החוליות די בתכיפה אחת.